

วรรณกรรมและทัศนะ ต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ดร.ดวงมน จิตรจำนงค์¹

ขณะที่บุคคลต้องสัมผัสรับรู้ความเคลื่อนไหวในบริบทชีวิตซึ่งซับซ้อนขึ้นทุกวันโลกวรรณกรรมวางเป็นมุมแห่งจินตนาการที่ให้แหล่งพักพิงเพื่อหลบหนีความสับสนวุ่นวาย อย่างไรก็ตามก็ไม่ใช่สิ่งเลวร้ายหากจะไม่นำพาให้ถอยห่างจากความจริงเสียจนเฉยเมยด้านชาติต่อคุณค่าอันพึงประสงค์และความรู้ความเข้าใจที่จำเป็น

ปฏิเสธได้ยากว่าเรามีอาจจะหนีได้โดยสิ้นเชิงจากความเป็นจริง อาจจำเป็นต้องหนีเพื่อตั้งหลักหนีหลบเลียแผลใจ หนีหาความชุ่มชื้นแก่เวลาที่ห่างจากความคิดฝัน หากเมื่อเบื่อก่อนที่จะหนีแล้วลองหันหน้าเข้าหาความจริง ภายหลังที่เก็บเกี่ยวพลังจากความฝันมาเป็นทุนทางใจแล้วก็อาจจะหันมาค้นหาความรู้ความเข้าใจอันมีค่าสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ต่อไป โดยเฉพาะคุณสมบัติภายในของมนุษย์ที่จำเป็นต้องมีในภาวะวิกฤต

วรรณกรรมประเภทหันหน้าเข้าหาชีวิต เช่นงานของอัศศิริ ธรรมโชติ ไม่จำเป็นต้องปราศจากความฝัน แท้ที่จริงงานเช่นนี้ได้แสดงความเชื่อมร้อยของความฝัน หรืออุดมคติอันงดงามเข้ากับ

ทุกซักร่อนอันสหัสที่คนเล็กคนน้อยจะต้องฝ่าฟันให้ได้ ขอบฟ้าทะเลกว้าง (ซึ่งก้ำกึ่งระหว่างเรื่องสั้นขนาดยาว หรือนวนิยายขนาดสั้น) ของนักเขียนผู้นี้ตีพิมพ์ครั้งแรกตั้งแต่ 2524 ยี่สิบปีเศษผ่านเลยมาก็ยังสื่อความหมายได้กระทบใจพร้อมๆ กับที่สร้างความตระหนักในความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันซับซ้อน

บทวิจารณ์ของกรุ่นเยาว์ที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าความเข้าใจชีวิตกับบริบทชีวิตในโลกวรรณศิลป์ มีคุณค่าต่อผู้รับเสมอขอเพียงเพียรพยายามอ่าน และคิด บทวิจารณ์ทั้ง 2 บท เป็นผลงานของนักศึกษาที่ฝึกเขียนในรายวิชาระดับปริญญาตรี ใช้ต้นฉบับในการพิมพ์ครั้งที่ 5 ในปี พ.ศ.2544 โดยสำนักพิมพ์มิ่งมิตร

ข้อคิดจากบทวิจารณ์นี้ก็คือ วรรณกรรมเป็นแดนแห่งความสัมพันธ์ทางใจ ผู้วิจารณ์มีสิทธิ์ที่จะตีความตามที่ตนได้รับสาร เมื่อประสบการณ์ใฝ่มน้าวด้วยพลังของการสื่อสารจากผู้แต่ง จึงต้องพัฒนาทั้งทักษะการอ่านและการเขียนอีกทั้งทักษะชีวิตของตนไปพร้อมกัน

¹ รองศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาไทย แผนกวิชาภาษาและวรรณคดีไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทวิจารณ์ขอบฟ้าทะเลกว้าง (1)

เรือนแก้ว แจ้งเดช¹

ปัจจุบัน สังคมพัฒนาด้านวัตถุและเทคโนโลยีรวดเร็วมาก มนุษย์ต้องใช้ชีวิตอยู่ในโลกที่ซับซ้อน วุ่นวายและสับสน การประกอบการหลายอย่างเปลี่ยนจากการผลิตง่าย ๆ เป็นอุตสาหกรรมประดิษฐ์กรรมใหม่ วิธีชีวิตถูกกำหนดโดยนาฬิกาและเครื่องจักร การพัฒนาเป็นแบบทุนนิยมสมัยใหม่เน้นการผลิตสินค้าและบริการเพื่อค้าหากำไร มีการแย่งชิงผลประโยชน์ มีอภิมหาเศรษฐีได้สาวเอา ผลของการกระทำไม่เพียงแต่ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ยังทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ค่านิยมแบบเก่าอย่างรวดเร็ว สรรพชีวิตในธรรมชาติที่เป็นมิตรร่วมโลกถูกบังคับให้สนองความต้องการของมนุษย์ อย่างไรก็ตามก็มีทัศนะว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่ไม่อาจแยกจากกันได้ ชีวิตอันผาสุกย่อมมีได้ด้วยการธำรงความสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ การกลับสู่ธรรมชาติเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคุณภาพชีวิต

เรื่องสั้นขนาดยาวที่เป็นผลงานของอัศศิริ ธรรมโชติ เรื่อง**ขอบฟ้าทะเลกว้าง** เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้แต่งได้นำเสนอทั้งปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านและคุณค่าของมนุษย์อย่างชัดเจน ในแง่ปัญหาผู้แต่งได้แสดงถึงความไม่เป็นธรรมทางสังคม ระบบสังคมค่านิยมที่ไม่เอื้ออำนวยและความอ่อนแอภายในของมนุษย์ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญของความทุกข์และการ

กระทำอันเลวร้ายต่อกันในสังคมปัจจุบัน ขณะเดียวกันคุณค่าทางออกของปัญหาอยู่ที่ความเป็นตัวของตัวเอง อดทน มุ่งมั่น โดยเฉพาะการแสวงหาความอิสระทางจิตใจ โคร่งเรื่องยังแสดงปัญหาและข้อจำกัดของคนจนที่รุนแรงซับซ้อน แสดงความขัดแย้งระหว่างคนจนในเรื่อง เรื่องคือชาวประมงพื้นบ้านกับระบบกับค่านิยมของสังคมที่เป็นปัญหา และธรรมชาติอันโหดร้าย อีกทั้งผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าไม่ได้มีแต่เพียงความยากจนและความไม่เป็นธรรมทางสังคมเท่านั้น แต่ยังชี้ว่าความไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติก็เป็นปัญหาสำคัญของมนุษย์เราที่ไม่อาจจะมองข้าม ประสบการณ์ตรงของผู้แต่งที่เกิดและเติบโตที่ชายทะเลได้รู้จักและคุ้นเคยกับชีวิตและสภาพของพี่น้องชาวประมงจนเป็นเหมือนลมหายใจมาตั้งแต่เล็ก ๆ ทำให้ผู้แต่งสามารถชี้ว่าความยากจนและความไม่เป็นธรรมในสังคมเป็นข้อจำกัดที่ก่อให้เกิดความทุกข์ในชีวิต คนจนขาดความเห็นใจจากผู้ที่มียอำนาจหรือที่มีสถานะเหนือกว่า อีกทั้งยังต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติตามฤดูกาล สิ่งเหล่านี้ล้วนซ้ำเติมและสร้างความเลวร้ายแก่ชีวิตคนจนคือพวกเขาแบบดั้งเดิม ในเนื้อเรื่องด้านคุณค่าของความ เป็นมนุษย์ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่มีความสำคัญคือความกล้าหาญและการยืนหยัดต่อสู้กับปัญหาเพื่อพิสูจน์ว่า คนเรานั้นสามารถยืนหยัดรักษาสิ่งที่ตนยึดมั่นไว้อย่างถึงที่สุด ถึงแม้ต้องเผชิญกับปัญหา

¹ นักศึกษาวิชาเอกภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เขียนประกอบการศึกษาวิชาวรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2547

กับความแปลกแยกกับสังคมอีกทั้งความปวดร้าวทั้งร่างกายและจิตใจ

อศศิริ ธรรมโชติ เริ่มเรื่องในบทนำด้วยการบรรยายถึงสภาพของท้องทะเลที่กำลังจะเกิดมรสุมเด็กที่วิ่งเล่นร้องตะโกนว่า “ลมมรสุมมาแล้ว” พวกชายหนุ่มช่วยกันขยับเรือหาปลาให้ออกไกลชายน้ำที่จะซัดถึงได้ แล้วชายชราคนหนึ่งก็ตะโกนขึ้นว่า “เรือของใครยังไม่เข้าฝั่ง” และแล้วก็มีเสียงตอบขึ้นว่า “ของฉันทนเอง ของฉันทน เรายังไม่กลับมาเลย” ชายชราหันมาทางหญิงสาว “ใครเห็นเรือของไอ้เมืองมั่งปานนี้มันยังไม่กลับ” ชายชราถามอีกครั้ง สีหน้าของชายชราซีดเผือด สภาพของท้องทะเลแสดงให้เห็นว่าสรรพสิ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นกฎของธรรมชาติ บทสนทนาสะท้อนถึงสังคมชนบท ที่ความสัมพันธ์ต่อกันของผู้คนจะเป็นธรรมชาติมีความเป็นกันเอง ตรงไปตรงมาผูกพันกันใกล้ชิด พึ่งพาอาศัยเอื้ออาทร ห่วงใยกัน

ในบทที่ 1 ผู้แต่งได้ย้อนถึงสาหร่ายหญิงสาวถูกชาวประมงนั่งเรือคนรักออกริมหาด หล่อนเตรียมห่อผ้ามาแล้วเพื่อหนีตามบุญเมืองชายคนรักไปสร้างชีวิตใหม่เหมือนที่หวังไว้ และต้องเป็นชีวิตที่แตกต่างจากพ่อแม่ของหล่อนที่หล่อนคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็ก เมื่อเรือบุญเมืองมาถึงสาหร่ายถลกชายผ้าถุงแล้วก้าวขึ้นเรือออกจากฝั่งโดยทันที การตัดสินใจของสาหร่ายนั้นดูเป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความปรารถนา ความมุ่งมั่น ผันใฝ่ในสิ่งที่คิด ความต้องการของหัวใจ โดยเฉพาะเป็นหัวใจของหญิงสาวนั้น เป็นสิ่งที่เสี่ยงอย่างน่ากลัวต่อความผิดพลาดเพราะมีความร้อนแรงเต็มไปด้วยพลัง เมื่อสาหร่ายตัดสินใจกระทำแล้วสิ่งที่ตามมาคือความเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน ความเปลี่ยนแปลงนับได้ว่ามีความสำคัญ และมีคุณค่าแก่ชีวิต เพราะเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเจตนาและความจงใจ สาหร่ายเกิดในฤดูร้อน แม่ของหล่อนเป็นคนขาย

ปลาในตลาด พ่อรับจ้างในเรืออวนที่ออกทะเลครั้งละนานๆ จากเล็กจนโตสาหร่ายไม่เคยเห็นความเปลี่ยนแปลงของพ่อแม่นอกเสียจากวัยและสังขาร พ่อยังกลับจากทะเลแล้วกลับบ้านด้วยอาการเมามาย ส่วนแม่สันทนทำและฝ่าเท้ามีรอยแตกหนาจนใช้มีดเหนือนอกเป็นชั้นโดยไม่รู้สึกรู้หา ไม่มีอะไรเลวหรือดีขึ้นจากความเปื่อยอยู่ ชีวิตของพ่อแม่ของหล่อนมีแต่ความเจียบร้างว่างเปล่ารอวันทรุดโทรม และเสื่อมสิ้นตรงข้ามกับท้องทะเล และตลาดขายปลาที่มีแต่ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่เรื่อยๆ ความเปลี่ยนแปลงของท้องทะเลที่สาหร่ายมองเห็นคือเรือลำใหญ่พร้อมด้วยเครื่องมือทันสมัย เล่นได้รวดเร็วเอาปลาจากน้ำลึกเข้าฝั่ง ตรงข้ามกับสภาพของชาวประมงอย่างพ่อรายได้แทบจะไม่พอใช้จ่ายบ้านซ่อมซ่อม ในความคิดของสาหร่าย ชีวิตของพ่อแม่เป็นชีวิตที่หยุดนิ่ง ความเปลี่ยนแปลงสะดุด หยุดลงอยู่กับที่ มีความล้าหลัง ความเฉื่อยชา ในทางกลับกัน ชีวิตที่รู้จักเคลื่อนไหว แก้ไข ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดีกว่าอยู่เสมอต่างหาก จึงเป็นชีวิตที่ก้าวหน้า ผู้แต่งแสดงให้เห็นถึงสภาพของสังคมชาวประมงที่เปลี่ยนจากประมงพื้นบ้านเป็นประมงสมัยใหม่ ที่ต้องอาศัยเครื่องมือต่างๆ ในการจับสัตว์น้ำสื่อถึงยุคปัจจุบันที่วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีเจริญขึ้น มนุษย์กำลังถูกบีบให้หมุนตามโลก ความทันสมัยทำให้ทรศนะของมนุษย์เอนเอียงและบกพร่อง มนุษย์นิยมใช้ประดิษฐ์กรรมใหม่ๆ ที่ถูกผลิตออกมาใช้สอย เพื่อความสะดวก ความบันเทิง และทำมาหากินเช่นเดียวกับเรือหาปลาลำใหญ่มีเครื่องมือทันสมัย เล่นได้รวดเร็ว ในทรศนะของข้าพเจ้ายิ่งเรายู่กับสิ่งสำเร็จรูปมากเท่าไร เราก็มักใช้ความคิดอ่านของตนเองในการไตร่ตรองทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ น้อยลง บทสนทนาในหน้า 23 “คนทะเลอย่างพวกเรานะรี แก่ครั้งทวด ปู่ ตา ก็อยู่มายังนี้แหละ จะมามีอะไรมากกว่าที่ได้เล่า” แสดง

ให้เห็นถึงการยอมจำนนต่อสภาพที่เกิดต่อสภาพที่ตนดำรงอยู่ เชื่อมโยงถึงการกระทำ การปฏิบัติที่เคยทำมาอย่างไร เคยดำรงชีวิตอย่างไรก็ยังคงดำเนินต่อไป เช่นนั้น “ก็แล้วพวกเค้าแก่นั่นนะ ทำไมเขาถึงได้มีมากกว่าเรา มีบ้าน มีตึก มีทองใส่” คำพูดของสาหร่ายแสดงถึงความคิดที่สวนทางกับพ่อ สาหร่ายต้องการการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในท้ายบทสาหร่ายได้เรียนรู้ว่าความรักที่มีต่อบุญเมือง คือจุดหมายปลายทางแห่งชีวิต สาหร่ายคงคิดว่าบุญเมืองจะสามารถนำพาหล่อนให้พบกับความหวังที่หล่อนต้องการได้

ในบทที่ 2 ผู้แต่งแสดงความคิดของบุญเมืองเกี่ยวกับทะเลว่า ทะเลเป็นเหมือนครูที่มีบุญคุณสอนให้รู้จักอะไรหลายอย่างในชีวิตไม่ว่าการหาปลา การสะบัดแห แต่ที่สำคัญสำหรับเขาคือ ฝูวคลื่นสีของฟ้า กับกรก่อดตัวของเมฆ สิ่งเหล่านี้แสดงถึงชีวิตความเป็นอยู่และการอยู่รอดของชีวิต รวมถึงการรักษาชีวิตให้ปลอดภัยสำหรับชีวิตของชาวประมง นอกจากนั้น เขายังปักใจว่าการต่อสู้กับท้องทะเลที่เปลี่ยนอยู่เสมอต้องแตกต่างจากพ่อ ผู้แต่งได้บรรยายว่าการเปลี่ยนยุคสมัยนั้นมีผลต่อทะเลคือทะเลมีแต่เรือลำใหญ่ พร้อมด้วยเครื่องมือและอุปกรณ์ทันสมัยในการออกหาปลา มีเครื่องกว้านลากอวนจากน้ำ ใช้เครื่องขยายเสียงและวิทยุติดต่อกับคนบนฝั่ง และปฏิบัติงานกลางทะเล การบรรยายสื่อให้เราเห็นเทคโนโลยี วิทยาการ และการแบ่งปันในทุกวันนี้ทำให้อะไรต่ออะไรรวดเร็ว นับปล้นไปหมด สิ่งรอบตัวล้วนผ่านไปอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นผู้คน รถยนต์ และดอกเบี๋ย แม้กระทั่งชีวิตของคนเราก็รวดเร็วตามไปด้วย เมื่อแรกนั้นบุญเมืองไม่เคยคิดฝันทะเลเยือกเยินอะไรมา จนเมื่อวันที่เขาถูกเกณฑ์ทหารเขาได้พบกับสาหร่าย และได้รู้ความคิดของสาหร่ายว่าหล่อนเบื่อ และต้องการออกไปจากชีวิตที่จำเจย้ำแหย่อยู่ทุกวัน หล่อนต้องการที่จะไปยังโลกที่ดี

กว่า แข็งแรงกว่า กล้าหาญ และมีความหวังกว่าชีวิตของพ่อแม่ ทะเลเป็นสิ่งใหม่เสมอแสดงว่าชีวิตก็ต้องมีสิ่งใหม่เสมอเช่นกัน เห็นได้ว่าสาหร่ายเป็นคนที่มีความใฝ่ฝัน อุดมการณ์ ความมุ่งมั่น ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตาสภาพที่เป็นอยู่ “มีเรือออกไปลอยอวนสักลำ หาเช่ากินค้ำยังจะมีความสุขกว่าดีกว่าเป็นลูกจ้างเขาไปจนตาย” นอกจากนั้นหล่อนยังบอกให้บุญเมืองคิดก่อร่างสร้างตัวเลี้ยงชาวประมง ซึ่งเป็นตัวของตนเอง ความคิดและคำพูดของสาหร่าย สื่อถึงความเป็นตัวของตัวเอง มีอุดมการณ์ที่มุ่งมั่น มนุษย์เรานั้นเมื่อเป็นตัวของตัวเอง เมื่อมีความกล้าที่จะยืนหยัดในสิ่งที่ตนเชื่อ กล้าเผชิญกับความรังเกียจของสังคม กล้าที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยว กล้าที่จะยอมเสี่ยงยอมด้านทานกระแสสังคม เราก็อาจจะพบแง่ความสุข ความภาคภูมิใจ และเชื่อมั่นในตนเองได้ การพึ่งพาตัวเองเสริมความมีตัวตนมากขึ้น ทำให้ผู้อื่นมีอิทธิพลหรือกำหนดชะตาชีวิตเราน้อยลง หากมัวแต่คิดพึ่งพาคนอื่นก็ยากจะเป็นอิสระ หรือเป็นตัวของตัวเองได้

ในบทที่ 3 สาหร่ายดูสมุควาดเขียนของลูกสมุดของลูกทำให้หล่อนนึกถึงความฝันของหล่อนในอดีตที่มีแต่สิ่งที่สวยงาม เช่นเดียวกับภาพทะเลที่แสนงามของลูกที่หล่อนกำลังดูอยู่ ภาพฝันของลูกชายหล่อนที่มีต่อทะเลเป็นเรื่องที่ง่าย คล้ายกับความคิดความฝันระหว่างหล่อนกับบุญเมือง เมื่อแรกรัก แรกเริ่มต้น ความคิดความฝันเมื่อแรกๆ มักจะไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปเนิ่นนาน ความรู้สึก ความคิดฝันก็อ่อนลงจนบางครั้งจางหายไป มีแต่สิ่งที่ยุ่งยากเข้ามา เพราะได้เห็นได้สัมผัสกับความจริงมากขึ้นทุกขณะ ขณะนี้สาหร่ายเห็นถึงความฝันยังไม่เป็นจริงเลย หล่อนยังเห็นสภาพที่ย่ำแย่ขัดสน เป็นหนี้สิน โดยเฉพาะกับลูกชายที่ไม่มีแม้กระทั่งรองเท้าใส่ สภาพต่าง ๆ ทำให้ความคิดของบุญเมืองกับสาหร่ายเริ่มขัดแย้งกัน จนทะเลาะกันอยู่

เสมอ เขาบอกว่าหล่อนเป็นต้นเหตุของความยากจน บุญเมืองพูดถึงการรับจ้างเป็นลูกเรือ “เอ็งไม่รู้หรือว่าเรืออวนมันลากเอาปลาไปกินหมด ลากเข้าชายฝั่งเข้าจนคำ” ระยะเวลาที่เขาบ่นว่ามันไม่มีอะไรดีขึ้นหรือ ท้องทะเลมันไม่ได้เป็นของคนอย่างพวกเราแล้ว มันเป็นของไอ้พวกเค้าแก่เรือลำใหญ่ มันลากเข้าถึงชายฝั่ง ปลาเล็กปลาน้อยไม่เคยเหลือเอาไว้ให้

คำพูดของบุญเมือง ชี้ให้เห็นถึงความไม่ยุติธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดการใช้และการทำลายทรัพยากรอย่างหนักหน่วง ทรัพยากรธรรมชาติยังนับวันจะมีปัญหาความขัดแย้งในการช่วงชิงผลประโยชน์แบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ยังเกิดการเอารัดเอาเปรียบ ช่องว่างระหว่างคนจน คนรวย อีกทั้งยังทำลายวิถีชีวิต และค่านิยมที่ดีงาม ยิ่งในปัจจุบันมีการแย่งชิงทรัพยากรไปจากมือชาวบ้านดุเดือดขึ้นมากเห็นได้ชัดเจนว่าเรืออวนลากของนายทุนออกกวาดจับสัตว์น้ำได้หลายสิบตัน อวนลากทำลายสัตว์น้ำนานาชนิด กองเรือประมงขนาดใหญ่ทำลายทุกอย่าง วิถีที่ชาวบ้านจะตอบสนองความเสื่อมมีอยู่จำกัด ชายฝั่งไม่มีปลาให้จับต้องออกเรือไปไกลมากกว่าเดิม ความสัมพันธ์ภายในชุมชนเปลี่ยนไปจากที่เคยพึ่งพิงกัน กลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับลูกจ้าง เป็นความสัมพันธ์เชิงเก็งกำไรและเอาเปรียบ ชาวบ้านเข้าถึงทรัพยากรได้น้อยลง ต้องกลายเป็นแรงงานรับจ้างมากขึ้นจึงยากจะดำรงรักษาวัฒนธรรมเดิมที่มีรากฐานอยู่บนสังคมและเศรษฐกิจอีกอย่างไว้ ไม่ว่าบุญเมืองจะพูดอย่างไร สาหร่ายยังคงคัดค้านและแย้งเรื่องไปด้วยความคิดที่ว่าทะเลกว้างจะมีใครครอบครองเป็นเจ้าของได้ ทะเลยังเป็นอิสระ ต้องคิดถึงทะเลในแง่จ่ายเอาไว้เสมอ ถ้าคิดซับซ้อน ก็ไม่มีทางออกทะเลได้ด้วยพลังแห่งความฝันและ

ความเชื่อมั่นของตัวเอง ในบางครั้งหากเราหัดมองสิ่งต่างๆ ให้ง่ายเข้าไป มันก็สามารถเพิ่มกำลังใจ เต็มพลังให้เราความพยายามได้ ตรงกันข้ามหากคิดซับซ้อน มันอาจทำลายความตั้งใจ และยังบั่นทอนความรู้สึก ทำให้เราท้อแท้ จนไม่อาจต่อสู้กับสิ่งใดได้ ตอนท้ายบทหล่อนบอกกับสามีให้ไปเซ็นเรือขึ้นฝั่ง เพราะมรสุมกำลังมา ก่อนจะไปเปิดหน้าต่าง

ในบทที่ 4 เด็กน้อยเดินกลับจากโรงเรียน รอยเท้าบนหาดทรายทำให้เด็กชายนึกถึงร่องเท้าที่ยังไม่เคยได้ และแล้วความคิดบางอย่างก็ผุดขึ้น “ช่างเหอะ! อีก 2 ปี เราก็กออกจากโรงเรียนมาเป็นคนทะเล ไม่ต้องอายุเพื่อนอีกต่อไป” สิ่ง que เด็กน้อยคิด ดูเหมือนเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้แล้ว และต้องยอมรับมันโดยไม่อาจหลีกเลี่ยง เด็กน้อยนึกถึงพ่อกับแม่ที่มีปากเสียงทะเลาะกันเสมอด้วยเรื่องการทำมาหากิน ความยากจน ความคิดของบุญเมืองกับสาหร่ายขัดแย้งมากขึ้น บุญเมืองต้องการขายเรือ และหาทางใหม่ด้วยการไปเป็นลูกจ้างเรือใหญ่ แต่สาหร่ายยังจะสู้ต่อไป บุญเมืองพยายามทุกอย่าง ที่ทำให้ชีวิตพ้นจากความอดอยาก ถึงอย่างไรเด็กชายก็ไม่เข้าใจการโต้เถียงกันของพ่อกับแม่ รอบๆ ทะเลดูเงียบผิดปกติ ลมกระโชก ฝนโปรยหยุดห้ามๆ ทะเลเริ่มไหวเกิดคลื่นต่างจากเมื่อครู่ เด็กน้อยหนีฝน ตรงหัวโค้งก่อนเข้าหมู่บ้าน ชายหนุ่มคนหนึ่งร้องบอกเด็กน้อยให้ช่วยขนของ ชายหนุ่มบอกขอบใจก่อนหงายกรอบรูปให้ดู มันเป็นภาพประหลาดน่าพิศวง จนเด็กน้อยถาม “ภาพอะไรอะ” ชายหนุ่มบอกภาพปีศาจทะเล นอกจากนั้นเขายังชี้มือไปยังเรือลำใหญ่ที่ลอยในทะเลปีศาจตัวแทนของความชั่วร้าย โหดร้าย การทำลาย ผู้แต่งคงจะเปรียบปีศาจว่าเป็นเรือลำใหญ่ที่เราเห็นอยู่ทุกเวลามันคอยทำลายและพรากทุกอย่างไปจากท้องทะเลอย่างโหดร้าย ไม่ปรานีปราศรัยโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด เด็กชายเดินกลับบ้านพบแม่ร้องไห้แล้วบอกว่า “พ่อแกเป็นบ้าไปแล้ว มันออก

ทะเลไปทิ้งที่รู้ว่ามรสุมกำลังจะมา”

ในบทที่ 5 บุญเมืองอยู่ในเรือที่ลอยอยู่ไกลชายฝั่งในขณะที่ลมมรสุมกำลังมา เนื่องจากก่อนออกทะเล เขาได้ทะเลาะกับสาหร่ายอย่างหนักด้วยเรื่องเดิมๆ คือ การทำมาหากิน ด้วยความคิดที่ขัดแย้งกัน บุญเมืองคิดว่าสาหร่ายไม่รู้จักรทะเลดี ไม่เข้าใจทะเล ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของคนอื่น เรือลากอวนล้มหีมา สะพานปลา ทำเรือ และสมาคมชาวประมงเรือใช้เครื่องกว้านลากอวนเข้ามาตามชายฝั่งขึ้น เก็บเอาสัตว์ทะเลไปจนหมด สะพานปลาทำเรือมีเอาไว้สำหรับให้เรือเหล่านี้ ส่วนสมาคมชาวประมงที่แท้จริงคือสถานที่เล่นการพนันของพวกเขา ข้าราชการเสมียนธนาคาร และชาวประมงอีกบางกลุ่ม นายกสมาคมเป็นเจ้าของรถบรรทุกรับจ้างขนปลา และสนิทกับพวกเค้าแก่เรือขนาดใหญ่ อาชีพของการประมงได้เปลี่ยนแปลงสภาพไปเป็นอุตสาหกรรม (หน้า 71-72) รายละเอียดบ่งชี้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวประมงพื้นบ้านอย่างร้ายแรง ปัญหาด้านผู้มีอิทธิพล การเอื้อผลประโยชน์ให้พรรคพวกตนเอง ความไม่ยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับชาวประมงเรือเล็ก อิทธิพลและอำนาจท้องถิ่นเปลี่ยนการหาผลประโยชน์ไปตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจ บ้างก็เชื่อมโยงผลประโยชน์ของตนออกไปครอบคลุมท้องถิ่นอย่างกว้างขวางกลายเป็นเครือข่ายให้ต่อรองผลประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงสู่ปัญหากระบวนการดำรงอยู่ร่วมกันในปัจจุบัน เช่น ความยากจน ช่องว่างระหว่างคนจนคนรวย ขาดความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและชุมชน ทำลายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมความรู้สึกหมดหวังในชีวิตและสังคม ของการที่มนุษย์ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ทั้งมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ เช่นเดียวกับที่ครอบครัวของบุญเมืองได้พบ บุญเมืองนอนคิดจนหลับ เขาตื่นขึ้นเพราะคลื่นที่โถมจนเรือโยน มรสุมกำลังเกิด

มองไม่เห็นอะไรทั้งสิ้น พลันได้ยินเสียงเครื่องยนต์และเสียงเอะอะของผู้คน เขาตะโกน เรือถูกระแทก เขากระเด็นจากเรือลงสู่ทะเล มือเท้าอ่อนแรง ปลิวไปกลางกระแสน้ำ สติดับวูบค่อยๆ ปล่อยตัวสู่ทะเล แท้จริงแล้วบุญเมืองเองก็ไม่ว่างทะเลดีพอถึงจะคลุกคลีกับมันมาตลอด เขาไม่เข้าใจมันเหมือนกับที่เขาเคยว่าสาหร่าย คงจะจริงอย่างที่สาหร่ายเคยพูดทะเลยังมีธรรมชาติที่เป็นอิสระอย่างที่ไม่เคยมีใครกำหนดให้มันเป็นไปได้อย่างอำเภอใจหรอก ทะเลไม่เคยมีใครครอบครอง ทะเลไม่มีเจ้าของ

บทส่งท้าย มรสุมผ่านไป ทุกอย่างกลับสู่สภาพเดิม บุญเมืองรอดชีวิตมาได้จากการช่วยเหลือของพวกเรืออวนลาก เขาได้รับการชดเชยทุกอย่างจากการร้องเรียนของพวกเขาเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกับเขา เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้สาหร่ายเปลี่ยนความคิดจากเดิม หล่อนจะไม่ให้บุญเมืองออกทะเลอีก แต่บุญเมืองจะซื้อเครื่องมือใหม่จะออกเรือชายฝั่งสู่ต่อไป “ทะเลกว้างต้องการคนอย่างเขา ขอบฟ้าต้องการชาวประมงผู้กล้าหาญออกไปบุกเบิกท้องที่ทรหดและอดทนต่อโชคชะตาที่เปลี่ยนไปของท้องทะเล” บุญเมืองบอกกับสาหร่าย และขอให้หล่อนกลับมาเป็นคนเดิมที่เต็มไปด้วยความฝัน ความเชื่อมั่นในการต่อสู้กับผืนทะเล (หน้า 78) การเข้าใจถึงความตายทำให้หลายคนกลัว หวาดระแวง ความกล้าลดลง แต่คงไม่ใช่บุญเมือง เขาคงรู้แล้วว่าบางครั้งการได้เรียนรู้ความตาย ความเจ็บปวด นำเรากลับมาสู่ความจริง ความตายเป็นรากฐานของการเกิดใหม่ ความตายช่วยให้คนเราเห็นคุณค่าในสิ่งต่างๆ ชีวิตที่เสี่ยงตายเป็นตอนหนึ่งสำหรับการเรียนรู้เพื่อเติบโต ขอเพียงเรามีชีวิตอยู่อย่างมุ่งมั่น กล้าหาญ อดทน เราก็จะสามารถเผชิญหน้าอย่างไม่หวั่นเกรง

การเปลี่ยนแปลงโลกเข้ามาอย่างไม่ขาดสายเกิดความสับสนในทุกด้าน คนตกอยู่ในภาวะเช่นนั้นเกิดความทุกข์ยากลำบาก ต้องกล้ากลืน ขมขื่นใน

สภาพทุกข์ แต่ระยะเวลาและอุปสรรคทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้ และเติบโต เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ต้องไม่หวั่นไหว นึกใจให้กล้า ศรัทธาเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อใดเราเป็นตัวของตัวเองอย่างมีพื้นฐานที่ถูกต้อง จะไม่มีความหวั่นวิตกต่ออิทธิพลภายนอกเราจะมีความสุขกับชีวิตของเรา ความสุขที่สัมผัสกับวิถีชีวิตความหมาย

ของเราช่วยให้เรามั่นใจในแนวทางที่เรากำหนด ดำเนินเอง คนกล้าจะเดินตามเส้นทางของตนโดยไม่ละทิ้งความฝันและอุดมการณ์ของตน เช่นเดียวกับที่บุญเมืองจะเป็น ผู้อ่านได้เรียนรู้ว่าอุปสรรคทำให้คนแข็งแกร่งเหมือนกับที่มีผู้กล่าวไว้ว่า ทะเลที่ราบเรียบไม่เคยสร้างกะลาสีเรือที่แกร่งกล้า

บทวิจารณ์ขอบฟ้าทะเลกว้าง (2)

วิภาวดี อากาศโชติ²

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม ระหว่างการยอมรับความเปลี่ยนแปลงแล้วยอมรับถึงความฝัน เพื่อความอยู่รอดของตนและครอบครัวกับการยังคงเชื่อมั่นในความฝัน และอดทนสู้ต่อไป สิ่งใดหนอคือสิ่งที่มนุษย์ควรกระทำ **ขอบฟ้าทะเลกว้าง** งานเขียนของอัศศิริ ธรรมโชติ ได้นำเสนอความขัดแย้งภายในจิตใจมนุษย์ในเรื่องดังกล่าวผ่านการดำเนินชีวิต และความรู้สึกนึกคิดของสาหร่าย และบุญเมือง ชาวประมงที่ต้องเผชิญสภาพความเปลี่ยนแปลงไปของการประกอบอาชีพ จากการประมงชายฝั่งเป็นการประมงเพื่ออุตสาหกรรม

สาหร่ายกับบุญเมืองต่างเป็นลูกน้ำเค็มเติบโตมาด้วยกัน ทั้งคู่มีความใฝ่ฝันในการที่จะรักษาความเป็นตัวของตัวด้วยการทำประมงแบบเรืออวนลอยชายฝั่ง มีความอิสระไม่ต้องเป็นลูกจ้างของใคร สาหร่ายก็คือตัวแทนของผู้มีจิตใจที่มีความเชื่อมั่นในความใฝ่ฝัน ไม่ยอมแพ้อต่อความเปลี่ยนแปลง

ของสิ่งรอบข้างและความยากลำบาก นำสังเกตว่าสาหร่ายแม้จะเป็นผู้หญิงแต่ก่อนมีความเชื่อมั่นในอุดมการณ์อย่างแรงกล้า ลักษณะนิสัยของสาหร่ายน่าจะเกิดจากทัศนคติของผู้แต่งที่มองผู้หญิงในแง่ของเพศที่มีความอดทนสูง ดูเหมือนว่าสาหร่ายจะเป็นตัวเอกของเรื่องเพราะในการพิมพ์รวมเล่มเรื่อง **ขอบฟ้าทะเลกว้าง** ครั้งที่ 2-4 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น **สาหร่าย**

สาหร่ายเป็นผู้หญิงที่มีความเชื่อมั่นในความฝัน ดังคำบรรยายที่ว่า “นางมีความใฝ่ฝันที่จะไปยังโลกที่ดีกว่า แข็งแรง กล้าหาญ และมีความหวังกว่าแบบพ่อแม่” พ่อของสาหร่ายรับจ้างออกเรือ ส่วนแม่เป็นคนขายปลาในตลาด ความเป็นอยู่ของพ่อแม่ไม่มีอะไรดีขึ้นเลย พ่อยังอยู่บ้านซ่อมซ่อม หลังจากพื้นเรือนเป็นฟากขัดด้วยไม้รวก มีเสื้อผ้าเพียงชุดกางเกงขาก๊วยใส่ไปไหนต่อไหน นอกจากนั้นก็ยังมีผ้าขาวม้าที่พ่อใช้นุ่งอยู่กับบ้าน ผลิตอาบนํ้า เช็ดตัว

² นักศึกษา วิชาเอกภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เขียนประกอบการศึกษาวิชาวรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2547

และใช้พอกหัวเมื่อเวลาทำงาน สำหรับแม่ก็ไม่เคยมีทองแม่เท่าหนวดกุ้งอย่างคนอื่นเขา สภาพดั่งกล่าวข้างตรงกันข้ามกับสภาพตลาด ตลาดได้เปลี่ยนจากหมู่บ้านเล็กๆ ขึ้นมาเป็นตึกร้านรวงโตใหญ่แล้ว พ่อแม่ของสาหร่ายก็เห็นสภาพความเป็นไปเช่นที่สาหร่ายเห็น แต่ทั้งคู่ก็ยังยอมอยู่ในสภาพเช่นนี้ แต่สาหร่ายไม่คิดอย่างนั้น สาหร่ายเคยช่วยแม่หาปลาไปขาย หล่อนจึงได้รู้ว่าปลาที่หาบบนบ้านนั้นเป็นเงินที่ซื้อเชื่อมาจากนายหน้า สภาพความเป็นอยู่ของพ่อแม่ที่ไม่มีอะไรเป็นของตัวเอง ไม่มีความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทำให้สาหร่ายตั้งปณิธานกับตัวเองว่า “สาหร่ายจะไม่เป็นเหมือนแม่ และจะมีผิวให้ได้ดีกว่าพ่อ”

จนกระทั่งสาหร่ายได้พบกับบุญเมือง ชายผู้เป็นลูกน้ำเค็มเช่นเดียวกับหล่อน บุญเมืองเป็นชาวประมง เขามีชีวิตผูกพันกับทะเลมาตั้งแต่เด็ก พ่อกับแม่ของบุญเมืองก็เช่นชาวประมงชาวรับจ้าง มีสภาพไม่ดีกว่าพ่อแม่สาหร่ายเลย เมื่อเขาได้รับรู้จากลุงทีมผู้ซึ่งเลี้ยงดูเขามาหลังจากพ่อและแม่ตายไป พ่อของบุญเมืองเป็นปอดบวมตายบนเรือดั่งเก หน้าที่ของพ่อต้องโคตน้ำเมื่อเวลาเรือลงอวนล้อมจับปลา ส่วนแม่ได้เงินค่าปลอบขวัญจากนายจ้างของพ่อมาพันบาท อยู่ได้ไม่ถึงเดือนแม่ก็ล้มเจ็บตรอมใจตายตามพ่อไป แรกเริ่มบุญเมืองคิดว่าชีวิตทะเลก็มีเพียงการออกเรือรับจ้าง มีปลาชุกชุมที่ฝั่งทะเลไหน ก็จะไปรับจ้างออกที่นั่น แต่เมื่อเขาถูกเกณฑ์ทหาร และเขาได้พูดคุยกับสาหร่ายจะเห็นได้ว่าสาหร่ายเป็นผู้กระตุ้นให้บุญเมืองเริ่มคิดและใฝ่ฝัน บุญเมืองได้รู้ถึงความรู้สึกในห้วงลึกแห่งความคิดของสาหร่าย นางบอกให้เขาคิดก่อร่างสร้างตัวเขียงชาวประมงซึ่งมีความเป็นตัวของตัวเอง

เมื่อสาหร่ายกับบุญเมืองได้พูดคุยกันทั้งคู่จึงได้รับรู้ความคิดของอีกฝ่าย และต่างเห็นตรงกันว่าการทำงานอย่างอิสระ คือความใฝ่ฝันของคนทั้งคู่

แต่ชีวิตหลังจากทั้งคู่มาใช้ชีวิตร่วมกัน มันไม่ราบรื่นสวยงามดังที่พวกเขาหวัง ชีวิตคนเราก็คงเป็นเหมือนท้องทะเล ยามชีวิตไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ ก็เหมือนกับทะเลยามคลื่นลมสงบ เป็นภาพทะเลอันสวยงาม แต่เมื่อไหร่ที่มีคลื่นทะเลก็แปรปรวนชีวิตของคนก็เช่นกัน เมื่อมีปัญหาเข้ามา ชีวิตก็ไม่ราบรื่นอีกต่อไป ผู้แต่งกล่าวถึง “มรสุม” ในบทนำและบทส่งท้าย หากทะเลจะเปลี่ยนแปลงไป ก็ตอนที่มิมรสุมซึ่งเป็นช่วงเวลาเพียงช่วงหนึ่งเท่านั้น “มรสุมมาเมื่อเข้ามิด ตกยามสายๆ เด็กก็ออกวิ่งเล่นวาว” คนทะเลกับทะเลมีความสัมพันธ์กันแนบแน่น ครั้งผู้แต่งกล่าวถึงทะเล ก็มักนำลักษณะของมนุษย์ไปเปรียบเทียบ และเมื่อกล่าวถึงลักษณะของมนุษย์ผู้แต่งก็นำมาเปรียบเทียบกับลักษณะของทะเลเช่นกัน “แสงสลัวยามดึกที่สะท้อนเข้ามาทางช่องหน้าต่าง พอแลเห็นเนื้อในร่มผ้าของนางขาวราวกับแสงแววามของสัตว์น้ำในทะเล” ลมจากทะเลเริ่มส่งเสียงครางอื้อเหมือนอย่างแม่สาหร่ายของเขากำลังทำอยู่เวลานี้

สภาพความเปลี่ยนแปลงของการทำประมงที่นับวันจะเปลี่ยนสภาพเป็นอุตสาหกรรม เรือมหาสะพานปลา และนายหน้าเป็นเสมือนสิ่งเร้าที่มากกระทบให้ตัวละครได้แสดงพฤติกรรมออกมา บุญเมืองผู้ซึ่งเคยมีความฝันว่าจะยึดอาชีพประมงอวนลอยชายฝั่ง แต่บัดนี้เขาได้เปลี่ยนความคิด เขาละทิ้งความฝันอันเนื่องมาจากเขาเห็นว่าสภาพท้องทะเลเปลี่ยนไป ทะเลไม่เปิดโอกาสให้เขาได้ทำตามความฝันแต่ละครั้งที่เขาออกเรือกลับมา เขาได้ปลามาแค่ 2-3 ตัว ความเป็นอยู่ของครอบครัวของเขาขาดแคลน ลูกไม่มีแม่แต่รองเท่าที่จะสวมไปโรงเรียน ทำไมบุญเมืองจึงได้เปลี่ยนความคิดของเขาเล่า ผู้แต่งได้ให้คำตอบนี้ไว้ว่า บุญเมืองมองหน้าเมียเขารู้สึกเห็นใจในสีหน้าบ่มทุกข์ ถ้าหากว่าเขาช่วยให้ความทุกข์บนใบหน้าและความเหนื่อยล้าบรรดาเมียของหล่อน

คลี่คลายลงได้ สาหร่ายก็จะสวยและสวยมากกว่านี้ อีกมากนั้ แต่เขาก็ไม่ได้เปลี่ยนอาชีพเพราะสาหร่าย ไม่ยอมให้เขาละทิ้งความฝัน และยอมแพ้ต่อความเป็นไปของการประมงในยามนี้ ทำไมไม่คิดสู้นั้นต่อไปอีก ในเมื่อเรามีเครื่องมือทำมาหากินอยู่พร้อมแล้ว จะยังคิดงอมืองอเท้ายอมแพ้กลับไปเป็นลูกจ้างเขาได้

สาหร่ายกับบุญเมือง มีมุมมองเกี่ยวกับทะเลต่างกันเสียแล้ว สาหร่ายนั้นเห็นว่าทะเลไม่ได้เป็นของใคร ไม่มีใครครอบครองทะเลได้ “ทะเลก็ยังมีธรรมชาติที่เป็นอิสระอย่างที่ไม่เคยมีใครกำหนดให้มันเป็นไปได้อย่างอำเภอใจหรอก” ผู้แต่งได้ย้าให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับทะเลของสาหร่ายอีกว่า “ลมทะเลเป็นสิ่งซบซ้อนเกินไป ดูซิ! ไม่มีปรากฏในภาพเขียนง่าย ๆ ของลูก” ภาพวาดของลูก ทำให้สาหร่ายได้ย้อนกลับไปสู่ความฝันทั้งหลายที่เคยฝันมาแล้ว ภาพเขียนง่าย ๆ ของลูกชายกลับเป็นภาพทะเลที่สวยงามในความคิดของสาหร่าย แม้สภาพชายทะเลจะเต็มไปด้วยเรือร่มหึมา สะพานปลา แต่ลูกของสาหร่ายซึ่งเป็นเด็กกลับวาดภาพทะเลที่มีภูเขาสองลูกอยู่ติดกัน ตรงกลางภูเขามีสรวงตะวัน ถัดออกมาเป็นรูปเรือใบแล่นอยู่ในน้ำ พร้อมด้วยนกบินอยู่บนฟ้าและก้อนเมฆ เมื่อเปรียบเทียบกับชายหนุ่มผมยาวที่มาวาดภาพที่สะพานท่าเรือ เขากลับกล่าวว่า “เราจะวาดภาพทะเลเมื่อสมัยไอ้หนูยังไม่เกิดไม่ได้ อีกแล้ว” ภาพที่เขาวาด คือ รูปปีศาจ ดวงดาววาวสีแดงและมีเขี้ยวใหญ่โผล่ขึ้นจากน้ำทะเล แผ่เงาคลุ่มไปทั่ว แต่ภาพนอกจากนั้นล้วนสวยงามด้วยคลื่นสีน้ำเงินจางและฟองคลื่นขาวเป็นริ้วมีแสงอาทิตย์ตกกระทบสาดสีทองมองเรือ ๆ ภาพสะพานสีขาวที่ยื่นออกไปในทะเลนั้นก็ยังมีเงาของเจ้าปีศาจกำเอาไว้ น่าสังเกตว่าแม้ชายหนุ่มจะบอกเด็กน้อยว่า “ทะเลสมัยใหม่ มันก็ต้องอย่างที่เห็นนี้แหละ หนูเอ๊ย” แต่สภาพทะเลที่เขาวาดก็ยังคงมีความสวยงามเหมือนภาพวาดของเด็กต่างกั้ตรงที่ภาพของเขามี

สะพานปลา ซึ่งเด็กคิดว่าเป็นผีพรายแต่ชายหนุ่มก็ให้ความกระจ่างว่านั่นคือ “ปีศาจทะเล มันอยู่ที่นั่น เห็นไหมว่ามันทำให้ทะเลของเรานะ ต้องหมดความสวยสดงดงามลงไปสักขนาดไหน” เรือลำใหญ่ขนาดเรือทหารสามสี่ลำกำลังลากอวนอยู่และเงามือของเจ้าปีศาจนั้นก็น่าจะหมายถึงสะพานปลาที่ใช้สำหรับล่าเลี้ยงปลาจากเรือนั่นเอง

แต่บุญเมืองกลับคิดว่าทะเลในยามนี้ไม่เป็นใจให้เขาได้ทำประมงอย่างที่เขาคิดอีกแล้ว สภาพทางทะเลนั้นมีแต่บังคับคนอย่างพวกเขาให้กลับไปเป็นลูกจ้างของพวกเรือขนาดใหญ่อย่างไม่มีทางต่อต้าน ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างสาหร่ายกับบุญเมือง ทำให้ทั้งคู่มีปากเสียงกัน บุญเมืองอยากเปลี่ยนแปลงอาชีพเพราะอยากให้ลูกเมียสบายขึ้น แต่สาหร่ายไม่ยอมให้บุญเมืองเปลี่ยนอาชีพ ไม่อยากให้บุญเมืองละทิ้งความฝันไปรับจ้างพวกนายทุน แม้สาหร่ายจะไปกู้เงินจากนายหน้า แต่หล่อนก็ยังคงเชื่อมั่นในความฝัน หล่อนจะไม่เป็นส่วนหนึ่งของความร่ำรวยของพวกนายหน้านั้น ความใฝ่ฝันสูงสุดของสาหร่ายหาใช่ความมั่งมี หากหล่อนต้องการความมั่งมีร่ำรวยสาหร่ายคงแต่งงานกับเจ้าแก้วเรือไปแล้ว แต่ทำไมสาหร่ายจึงเลือกบุญเมือง ถึงขนาดยอมหนีตามเขามาเพราะเขามีความฝันเหมือนกับหล่อน สาหร่ายจึงรู้สึกเจ็บปวดทุกครั้งทีบุญเมืองพูดถึงเรื่องการที่จะไปรับจ้างเรืออวนลาก หล่อนจึงได้พูดจาถูกเขาทำให้เขาเจ็บช้ำน้ำใจ “แคะไม่สู้” และ “ฉันทำไปแล้วทำผิดด้วยที่มาอยู่กับคนพรรคนี้นี้ไงล่ะ” เมื่อพิจารณาคำพูดของสาหร่ายคำพูดของหล่อนไม่ได้หมายความว่าบุญเมืองไม่ดี ที่ไม่สามารถเลี้ยงหล่อนให้มีความสุขสบายได้ แต่หล่อนหมายความว่าบุญเมืองไม่สู้ เขายอมแพ้ต่อความฝันเดิมของตัวเองต่างหาก แต่บุญเมืองไม่คิดเช่นนั้น เขาคิดว่าหล่อนกล่าวหาว่าเขาไม่สู้ เขาขี้ลาดเขาจึง “กินนี่ฉันจะออกทะเลไปให้ไกลจะไม่ให้แ

ว่าได้ว่าเป็นคนซึ่ขลาด” ผู้แต่งได้กล่าวถึงมรสุมอีกครั้งในบทส่งท้าย มรสุมในครั้งนี้เป็นตัวคลี่คลายความขัดแย้งของตัวละครทั้งสอง คือ สาหร่ายกับบุญเมือง เมื่อบุญเมืองออกเรือแล้วเจอกับมรสุมสาหร่ายจึงคิดเปลี่ยนความคิด ทำไมสาหร่ายจึงเปลี่ยนความคิดทั้งๆ ที่ผู้แต่งได้ให้หล่อนพูดและยึดมั่นในความฝันของหล่อนมาตลอด “หล่อนนึกสงสารลูกบ้างเหมือนกันแต่ก็ไม่มีทางออก หล่อนจะไม่ยอมเป็นแม่ค้าขายปลาของคนอื่น ที่รังแต่สร้างความร่ำรวยให้แก่พวกนายหน้าอย่างแม่ และไม่ยอมให้บุญเมืองที่เขารับจ้างออกเรือเร่ร่อนไปอย่างไร จุดหมายเหมือนอย่างพ่อ หล่อนจะต้องปักหลักสู้อยู่ตรงนี้ต้องเหนียวรั้งเขาเอาไว้ เพราะหล่อนกลัวว่าบุญเมืองผู้ซึ่งหล่อนรักและยึดความรักนั้นเป็นเสมือนจุดหมายปลายทางแห่งชีวิตยิ่งกว่าความหวังใดๆ ที่หล่อนเคยมีมา อาจต้องตายจากหล่อนไปแล้วบุญเมืองละสุดท้ายทำไมเขาจึงบอกกับสาหร่ายว่า “ทะเลกว้างต้องการคนอย่างเขา ขอบฟ้าต้องการชาวประมงผู้กล้าหาญออกไปบุกเบิก ต้องทั้งทรหดและอดทนต่อโชคชะตาที่เปลี่ยนไปของท้องทะเล” นั่นเป็นเพราะว่าเขาได้รับการชดใช้ทุกๆ อย่างจากการร้องเรียนของพวกเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกับเขา แสดงให้เห็นว่าเพื่อนร่วมอาชีพของเขานั้นมีจำนวนมากพอที่จะเป็นพลังในการเรียกร้องได้ จากเดิมที่เขาเคยคิดว่าอาชีพของการประมงแบบเรือเล็กชายฝั่งนั้นไม่มีสิทธิ์มีเสียงอะไร แต่มาเวลานี้เขาได้รู้แล้วว่าคนที่มีความฝันในการทำประมงอย่างเขาก็มีไม่น้อย

ผีพรายที่เด็กน้อยคิดเมื่อมองภาพวาดและผีพรายที่บุญเมืองฝันเห็นนั้น ชาวประมงตั้งแต่สมัยก่อนได้เล่าต่อกันมา “ผีพราย” อาจจะเป็นเหมือนความโหดร้าย ความน่ากลัวของท้องทะเล แต่อัสศิริ

กลับแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่น่ากลัวที่สุดกว่าผีพรายและอาศัยอยู่ในทะเลเหมือนกันคือ “ปีศาจทะเล” ทะเลกว้างและขอบฟ้ายังคงเป็นอยู่อย่างเดิม หากจะมีเปลี่ยนแปลงบ้างก็เมื่อมีมรสุมเป็นครั้งคราว แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นคือ จิตใจของมนุษย์ การแก่งแย่งแข่งขันกันดักตวงเอาผลประโยชน์จากท้องทะเลต่างหากที่เพิ่มมากขึ้นจนน่าหวาดกลัว ถ้าท้องทะเลเป็นแม่ บุญเมืองเข้าใจว่าสัตว์น้ำนานานั้นก็ไม่ต่างไปจากลูกที่มันให้กำเนิด ฉะนั้นยามใดที่ท้องทะเลตื่นขึ้นรู้สึกโกรธและกราดเกรี้ยว เทียวพลิกเรือของชาวประมงให้คว่ำลง นั่นก็คืออารมณ์ดุร้ายที่มันแสดงออกบุศัตรูของมัน เมื่อทะเลโกรธหรือมีมรสุมชาวประมงก็ยังสามารถรู้ล่วงหน้าได้จากการฟังรายงานสภาพอากาศแต่การที่มนุษย์ใช้เรือล่ำหึมาลากอวนจับปลาจนทำให้บุญเมืองตกทะเลเล่า เราจะมีรู้ล่วงหน้าได้อย่างไร

ขอบฟ้าทะเลกว้าง ได้นำเราย้อนกลับมาถามตัวเองว่าสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปรอบๆ ตัวเราที่เรากล่าวกันว่าสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปนั้น แท้จริงแล้วสิ่งเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไปจริงหรือ แล้วถ้ามันเปลี่ยนแปลงจริง ใครกันเล่าที่ทำให้มันเป็นไปเช่นนั้น ถ้าไม่ใช่มนุษย์ มนุษย์ผู้มีจิตใจที่คิดใจกว้างให้ได้มาซึ่งเงินทองจนละทิ้งความฝัน และทำลายสิ่งสวยงามตามธรรมชาติที่เคยมีมาดังเช่นทะเล ซึ่งไม่เคยเปลี่ยนแปลง

อัสศิริ ธรรมโชติ ได้เขียนเรื่องทะเลและชีวิตชาวเรืออันเป็นความฝัน ความคิดที่อยู่ในใจของเขาเสมอมา ทำให้ผู้อ่านแม้ไม่ได้เกิดและเติบโตที่เมืองชายทะเลก็ได้รับรู้ และร่วมวิจารณ์ความเป็นไปของจิตใจมนุษย์พร้อมๆ กัน จึงถือได้ว่า **“ขอบฟ้าทะเลกว้าง”** ได้นำเราย้อนมองจิตใจของมนุษย์ได้อีกแห่งหนึ่ง

